

Okul öncesi kaynaştırma sınıfında öğretmen*

Teacher in an integration preschool classroom

Nilgün Metin¹

Makale Geçmişi

Geliş : 01 Şubat 2018

Düzeltilme : 08 Şubat 2018

Kabul : 09 Şubat 2018

Makale Türü

Derleme Makale

Article History

Received : 01 February 2018

Revised : 08 February 2018

Accepted : 09 February 2018

Article Type

Review Article

Öz: Kaynaştırma programlarının temel amacı, özel gereksinimli çocukların içinde yaşadığı topluma uyum becerileri kazandırmaktır; aynı zamanda bu uygulamaların toplumda farklılıklara saygı ve özel gereksinimli bireylerin sosyal kabulünde artış sağlayacağı da düşünülmektedir. Kaynaştırma programlarının amacına ulaşmasında en etkili kişi olan öğretmenler bu uygulamalarda genel olarak üç önemli sorunla karşılaşmaktadır: Özel gereksinimli çocukla nasıl iletişim kurabilirim; problemlerle nasıl baş edebilirim? Eğitim programını nasıl uyarlayabilirim? Öğretmenler genellikle kaynaştırma programlarına karşı olumsuz tutuma sahiptirler, bunun nedeni ise özel gereksinimli çocuklar ve ihtiyaçları konusunda yeterli bilgiye sahip olmamalarıdır. Kaynaştırma programlarının amacına ulaşabilmesi ve tutumların iyileştirilmesi için öğretmen yetiştirme programlarında ve hizmet içi çalışmalarda, öğretmenleri özel gereksinimli çocuklar ve ihtiyaçları konusunda yeterli düzeyde bilgilendirmenin yanı sıra danışman destekli uygulama çalışmalarına yer verilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Kaynaştırma, öğretmen tutumları, okul öncesi eğitimi

Abstract: The aim of the mainstreaming programs is to help children with special needs to gain social adaptation skills. The mainstreaming programs can also help to increase respect for diversity and social acceptance for individuals with special needs in society. The teachers who are keys to the success of these programs face with three main questions generally: How can I communicate with a child with special needs? How can I deal with the problems? How can I modify the educational program? The teachers usually have negative attitudes towards mainstreaming programs due to lack of knowledge on children with special needs. Therefore, it is necessary to inform teachers on children with special needs within the teacher education programs and provide them practices with counsellor support for successful application of the mainstreaming programs and to improve teacher attitudes.

Keywords: Integration, teacher attitudes, preschool education

DOI: [10.24130/eccd-jeccs.196720182279](https://doi.org/10.24130/eccd-jeccs.196720182279)

*5.Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresinde "Panel konuşması" olarak sunulmuştur.

¹ Hacettepe Üniversitesi, Sağlık bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, enmetin@gmail.com

GİRİŞ

“Birlikte eğitim gören çocuklar gelecekte hayatı birlikte paylaşmayı öğrenirler”

Kaynaştırma programlarının temel amacı, özel gereksinimli çocukların gelişimlerini hızlandırmak ve içinde yaşadığı topluma uyum sağlamalarını kolaylaştırmak; bunun yanı sıra normal gelişen çocukların özel gereksinimli çocukları sosyal olarak kabul etmeleri ve toplumda kendisinden farklı özelliklere sahip bireylerle birlikte uyum içinde yaşama becerilerini kazandırmaktır. Kaynaştırma uygulamaları esas olarak sadece engelli çocuğun gelişimine katkı sağlıyor gibi görünmekle birlikte, aslında eğitim ortamında bulunan tüm bireylere farklı yönlerden yararlar sağlamaktadır.

Kaynaştırma uygulamaları;

Engelli çocuklara, gereksinimlerine uygun eğitim sunulduğunda gelişme potansiyellerini en üst düzeyde kullanma olanağı verir. Engelli çocuklar normal gelişen akranlarının kendine göre daha gelişmiş davranış örneklerini model alarak gelişimlerini hızlandırırlar; doğal etkileşim kurma fırsatlarıyla iletişim, işbirliği, paylaşma, kurallara uyma v.b. toplumsal yaşam becerilerini geliştirerek sosyalleşebilirler ve içine katılacağı topluma uyum sağlamayı kolaylaştıracak deneyim ve beceriler edinebilirler. Özel eğitim ortamına göre daha karmaşık bir eğitsel çevre olan normal sınıflar, engelli çocuklara sosyal etkileşim becerileri kazandırarak topluma uyum sağlayabilme yeterliliğini artırmakla birlikte, akademik becerilerde de hızlı ilerleme fırsatı verir.

Normal gelişim gösteren çocuklar, kaynaştırma ortamlarında yaşadıkları deneyimlerle, daha sonraki yaşamlarında karşılaşılabileceği engelli ya da farklı özelliklerdeki kişilerle iletişim kurabilme, uygun davranış ve tutum gösterebilme konusunda beceriler kazanırlar ki; bu kaynaştırma programlarının normal gelişim gösteren çocuklara sağladığı en önemli katkıdır. Bunun yanı sıra başkalarının ihtiyaçlarına duyarlılık geliştirmek, kendilerinin zayıf ya da yetersiz yönlerinin farkına varıp, güçlendirmek için çaba gösterebilmek de beklenen yararlıdır.

Kaynaştırma sınıfındaki öğretmen, çocukların bireysel farklılıkları olduğu konusundaki farkındalığı artar ve bu konuda bilinç geliştirir. Eğitim ortamını düzenlemede, eğitim programlarını hazırlama ve uygulamada, çocukların ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerine uygun eğitim vermede beceri kazanır. Özel gereksinimli çocuğun bir ihtiyacını karşılamak için kullanılan teknikleri, aynı alanda küçük bir eksikliği olan normal gelişen çocuğun eğitim ihtiyacını karşılamada öğretmenin becerili olmasını sağlar. Öğretmene hangi özellikte olursa olsun tüm

çocuklara eğitim verebildiğini ve yararlı olduğunu düşündürerek, onun mesleki performansına ve kendine güven duymasını sağlar.

Kaynaştırma programlarının yararlarını daha geniş anlamda ele alacak olursak ileriye dönük etkilerinin çok daha önemli olacağını öngörebiliriz: Kaynaştırma programları genel olarak engelliliğin anlaşılmasında ve engelli bireylerin toplum tarafından kabulünde büyük artış sağlayabilecek uygulamalardır; bu şekilde kaynaştırma programları toplumu oluşturan bireylerde “farklılıklara saygı ve hoşgörü”nün yerleşmesinde önemli bir zemin oluşturabilir (Metin, 2012).

Özel gereksinimli çocuklar ne zaman kaynaştırılmalı?

Özel gereksinimli bireyler her yaşta ve her eğitim aşamasında normal gelişen bireylerle kaynaştırılabilir ancak, en büyük yarar erken çocukluk yıllarında sağlanır. Nedenleri:

1. Okul öncesi dönemdeki çocukların sahip olduğu gelişimsel özelliklerin kaynaşmaya uygun olması (sosyal ilişkilerde, arkadaş seçiminde ve arkadaşlığı sürdürmede esneklik)
2. Özel gereksinimli çocukların okul öncesi dönemde davranışlarını daha kolay değiştirebilmesi ve yeni durumlara uyum sağlama becerisini geliştirebilmesi
3. Özel gereksinimli ve normal gelişen tüm çocuklarda okul öncesi dönemdeki gelişimin ve değişimin hızlı olması, bu nedenle özel gereksinimli çocuğun gelişme potansiyelini en üst düzeyde kullanma fırsatı bulabilmesi
4. Okul öncesi eğitim programlarının örgün eğitim programlarına göre çocuk merkezli, esnek ve değişebilir özellikte olması; olarak açıklayabiliriz (Metin, 2012).

Kaynaştırma sınıfı öğretmenin sorumlulukları

Kaynaştırma sınıflarında çalışan bir öğretmenden diğer öğretmenler gibi üstlenmesi gereken geleneksel rol ve sorumluluklarını yerine getirmesi beklenir; ancak bu sorumluluklarına ek olarak,

- Özel gereksinimli çocuk için bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlama ve uygulama
- Özel gereksinimli çocuğun ortama uyumu ve diğer çocuklarla sosyal etkileşimini artırmak için uygun müdahale ve kaynaştırma yollarını kullanma
- Hem özel gereksinimli hem normal gelişen çocukların eğitimini sağlayabilecek şekilde sınıf iklimi oluşturabilme
- Sınıftaki eğitim çalışmalarına kaynaştırma öğrencisi de dâhil olmak üzere bütün çocukların katılımını sağlama

- Özel gereksinimli çocukların ailelerinin ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve rehberlik yapabilmek için gerekli bilgi ve becerilere sahip olması, beklenmektedir. Beklenen bu ek görev ve sorumluklar öğretmenin iş yükünü daha da artırmakla birlikte, bu sorumlukları yerine getirebilmesi için daha farklı bilgilere ve donanıma sahip olmasını gerektirmektedir.

Kaynaştırma sınıflarında öğretmenlerin yaşadığı endişeler ve sorunlar

Sınıfına özel gereksinimli bir çocuk yerleştirilen öğretmenler eğitim uygulamaları ve sınıf yönetimi ile ilgili bazı endişeler taşırlar; burada temel endişe kaynağı, yapısı ve gereksinimleri dolayısıyla özel gereksinimli çocuğa daha fazla zaman ve enerji harcamak zorunda kaldığı için diğer öğrencileri ihmal etmek durumunda kalma ve genel olarak “öğretmenlik sorumluluğunu yerine getiremiyor” gibi algılanma kaygısıdır. Diğer taraftan öğrendiğinden daha farklı davranışsal ve akademik yaklaşım göstermeyi gerektiren çocuk/lar için sınıfı ve müfredatı nasıl düzenleyeceği endişesini de yaşamaktadır. Bunun yanı sıra öğretmenin ihtiyacı olan danışma, materyal vb. kaynaklara ulaşamaması ve özel gereksinimli çocuğun ailesinin diğer çocukların ailelerinden daha farklı boyutlardaki eğitim ihtiyacını karşılayabilmek için fazladan çaba gösterme durumu diğer endişe kaynaklarıdır (akt. Doğaroğlu ve Dümenci; 2015; Metin ve Çakmak-Güleç, 1999)

Öğretmenler kaynaştırma uygulamaları sırasında genel olarak aşağıda belirtilen üç temel sorunla karşılaşmaktadırlar:

- Özel gereksinimli çocukla nasıl iletişim kurabilirim?
- Özel gereksinimli çocuğun davranış problemlerini veya bu çocuğun da içinde bulunduğu problem durumlarını nasıl çözebilirim?
- Özel gereksinimli çocuk için eğitim ortamını ve eğitim programını nasıl uyarlayabilirim? (Metin, 2000a; Metin,2012).

Pik'in (1986) yaptığı çalışmaya göre engelli bir çocuk sınıfa yerleştirildiğinde öğretmenler şu duyguları yaşamaktadırlar:

- Kızgınlık (*daha çok dikkat ve zaman gerektirdiği için*)
- Korku (*problemlerle başa çıkamadığı için*)
- Sıkıntı (*başarısız ve yetersiz olma kaygısı yaşadığı için*)
- Pişmanlık ve üzüntü (*bu olumsuz duygular ve düşüncelerden dolayı*)

Bu sorunların ve endişelerin ana kaynağı, öğretmenlerin özel gereksinimli çocukların özellikleri, eğitimleri ve bu çocuklara nasıl yaklaşım gösterecekleri konusunda yeterli bilgi ve donanımına sahip olmayışlarıdır. Bu durumun güçlüğü, Fransızca bilmeyen bir öğretmene bir sınıftaki çocuklara Fransızca öğretmesini istenmesine benzetebiliriz.

Özel gereksinimli çocuklar öğretmenleri tarafından nasıl algılanıyor?

Kaynaştırma uygulamaları içinde bulunan özel gereksinimli çocuklar özel gereksinim alanı ile ilişkili olmakla birlikte öğretmenler tarafından “normal sınıfın yapısını bozan, düşük sosyal ve akademik performansları nedeniyle kendisini yetersiz hissettiren çocuklar olarak algılanmaktadır (Metin, 2000a, Metin, 2000b; Strain ve Kerr, 1981).

Kaynaştırma sınıfı öğretmenin kaynaştırmaya karşı tutumu

Bir eğitim ortamının en etkili kişisi o ortamdaki öğretmendir ve kaynaştırma uygulamalarının başarısı büyük oranda öğretmenin özel gereksinimli çocuklara ve kaynaştırma uygulamalarına karşı gösterdiği tutumuna bağlıdır. Bu nedenle genel eğitim sınıflarındaki öğretmenlerin kaynaştırmaya bakış açıları ve yaklaşımlarının hangi yönde olduğu özellikle araştırmacılar tarafından en çok merak edilen konulardan biri olmuştur. Bu konuda yapılan araştırmaların sonuçları bize, bazı öğretmenler olumlu bakışa açısına sahip olsalar da büyük çoğunluğunun kaynaştırmaya karşı olumsuz tutum gösterdiğini işaret etmektedir. Olumsuz tutumun sebebi büyük ölçüde bilinmeze karşı duyulan tepkidir, çünkü yapılan araştırmalar hem öğretmenlerin hem de aday öğrencilerin, engelli çocuklar, özellikleri, eğitim ihtiyaçları, nasıl iletişim kurulacağı, eğitimsel uyarlamaların nasıl yapılacağı, problemlere nasıl çözüm bulunacağı vb. konularda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını vurgulamaktadır. Bununla birlikte, öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine ilişkin tutumlarının duygusal boyutu ele alındığında genellikle olumlu duygulara sahip oldukları, ancak zihinsel ve davranışsal boyutunda kaynaştırma eğitimine yönelik bilgi düzeylerinin düşük olması nedeniyle uygulamalarda güçlük yaşadıkları düşünülmektedir (Avramidis ve ark., 2000; Avramidis ve Norwich, 2002; Babaoğlu ve Yılmaz, 2010; Bruns ve Moghaberran, 2009; Doğaroğlu, ve Dümenci, 2015; Gök ve Erbaş, 2011; Hastings ve Oakford, 2003; Kargin, Acarlar ve Sucuoğlu, 2003; Odom, 2000; Şahbaz ve Kalay, 2010; Uysal, 2004; Vaughn ve ark., 1996; Yavuz, 2005).

Okul öncesi öğretmenleri ile yapılan araştırmaların sonuçları; öğretmenlerin okul öncesi eğitim sınıflarında kaynaştırılması konusunda olumsuz tutuma sahip olmayıp bu programların özel gereksinimli çocuklar için yararlı olduğunu düşündükleri yönün. Kaynaştırma konusunda bilgilerinin yetersiz olduğunu, uygulamalarda özellikle çocukların ihtiyaçlarını karşılamada ve

eğitimsel düzenlemelerde uzman desteğine ihtiyaç duyduklarını belirtmekte; diğer taraftan görev yaptıkları sınıfların kapasitesi ve koşullarının bu uygulamalar için uygun olmadığını düşünmektedirler (Doğaroğlu ve Dümenci, 2015; Çulhaoğlu-İmrak, 2009; Gök ve Erbaş, 2011; Sargın ve Sünbül, 2002; Sucuoğlu ve ark., 2014; Varlıer ve Vuran, 2006; Yavuz, 2005). Ancak öğretmenlerin engelli bireylere bakış açısı ve tutumlarının, toplumdaki bireylerin bu kişilere nasıl bir bakış açısı geliştirecekleri konusunda önemli etkisi olduğunu göz önünde bulunduracak olursak öğretmen tutumları üzerinde önemle durulması gerektiğini daha iyi kavrayabiliriz.

Kaynaştırma Sınıfında Öğretmenin Tutumunu neler etkiler?

Kaynaştırma sınıfındaki öğretmenlerin tutumlarını etkileyen faktörleri araştıran çalışmaların sonuçları öğretmenlerin;

- Kaynaştırma konusundaki bilgi düzeyi
- Hizmet içi eğitim alıp almama durumu
- Kaynaştırma deneyimi
- Destek alma durumu
- Kaynaştırma ile ilgili kendi yeterliklerini algılama
- Genel anlamda bireysel farklılıkları algılama şeklinin, tutumunu etkilediğini ortaya koymaktadır; diğer taraftan öğretmenin yaşı, cinsiyeti meslekte deneyim süresi gibi değişkenlerin ise kaynaştırmaya karşı tutumunu etkilemediğini vurgulamaktadır (Çulhaoğlu-İmrak, 2009; Mağden ve Avcı, 1999; Minke ve ark.1996; Temel, 2002; Orel, Zerey ve Töret, 2004; Sargın ve Sünbül,2002; Villa ve ark., 1996).

Kaynaştırma sınıfı öğretmenin tutumu ve normal gelişen çocukların engelli çocuğa karşı tutumları karşılıklı olarak birbirlerini etkiler; çocuklar sınıf arkadaşlarına nasıl davranacağını belirlerken büyük ölçüde öğretmenin o çocuğa gösterdiği tutumu model alır; benzer şekilde öğretmen de çocukların engelli sınıf arkadaşlarına sergiledikleri davranışlardan etkilenir. Öğretmenler engelli çocuğa sahip çoğu ailede gözlendiği gibi, sınıf içinde aşırı koruyucu ya da reddedici tutum göstermektedirler, bu tutumlar normal gelişen çocuklarda engelli arkadaşına bebekmiş gibi davranma, patronluk yapma ya da kayıtsız kalmaya neden olmaktadır (akt.Metin, 2000b; Metin, 2012) .

Kaynaştırma sınıfındaki öğretmenin tutumunu özel gereksinimli çocuk boyutunda ele aldığımızda; çocuğun sınıf içi davranışları, iletişim becerileri ve engelliliğe özgü atipik davranışları ile akademik becerilerdeki yeterliliği etkilemektedir (Higgins ve Ruble, 1985;

Metin ve Çakmak- Güleç, 1999; Metin, 2000b; Soodak ve ark., 1998). Diğer taraftan öğretmenlerin tutumu özel gereksinimli çocuğun engelinin tipi ve şiddetine göre değişmekte; öğretmenler daha fazla ilgi, zaman, eğitimsel düzenleme, daha fazla danışma desteği gerektiren çocukların ayrıştırılmış ortamlarda eğitim alması gerektiğini düşünmektedirler. Görme engelli, ağır derecede zihinsel engelli, şiddetli davranış problemi olan çocukların kaynaştırılmasını olumlu bulmamaktadırlar. Engelin şiddeti arttıkça buna paralel olarak öğretmenlerde olumsuz tutum da artmaktadır; çünkü engelin şiddetinin artması öğretmene yukarıda belirtilen yükleri getirmektedir. Diğer taraftan öğretmenin tutumu özel gereksinimli çocuğun sosyal uyum ve akranları tarafından kabulünü etkilediği gibi, davranış problemlerinin artmasını, akademik performansını ve benlik saygısını da etkilemektedir. Bazı çalışmalar kaynaştırmaya karşı olan öğretmenlerin sınıflarında daha fazla olumsuz davranış gözlemlendiğini işaret etmektedir. Başarısızlık duygusunun sıklıkla yaşanması da özel gereksinimli çocuğun benlik saygısının ve akademik başarısının düşmesine neden olmaktadır. Olumlu tutuma sahip öğretmenlerin çocukların kaynaşması için sergilediği aracılık çabaları, normal gelişen ve engelli çocuklar arasındaki etkileşimin artmasına yardımcı olmaktadır. Çocuklar arası etkileşimin sayısı ve niteliğinin artması özellikle engelli çocuğun istendik sosyal davranışları model alması ve gelişimini hızlandırması bakımından önem taşımaktadır (Baykoç-Dönmez ve ark., 1997; Buysse, Skinner ve Grant, 2001; Çulhaoğlu-İmrak, 2009; Gök ve Erbaş, 2011; Metin, 1997; Metin, 2000a; Metin, 2012; Soodak ve ark., 1998; Sünbül ve Sargın, 2002).

Başarılı kaynaştırma uygulamaları için neler yapılmalı

Yukarıda verilen bilgilere göre başarılı kaynaştırma uygulamaları ve kaynaştırmanın tüm paydaşlar açısından hedeflerine ulaşabilmesi için yapılması gerekenlerin başında öğretmen yeterliklerinin artırılması gelmektedir.

Öğretmen yeterliklerinin artırılması

Yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre öğretmen yeterliklerinin artırılmasında temel olarak üzerinde durulması gereken konu, özel gereksinim alanları, özel gereksinimli çocukların özellikleri ve ihtiyaçları, kaynaştırma uygulamaları hususunda öğretmenlerin bilgi donanımının artırılmasıdır. Araştırma bulguları hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimde bilgilendirme çalışmalarının tutumlar üzerinde olumlu etki yaptığını vurgulamaktadır (Güven ve Önder, 1995; Gözün ve Yıkılmış, 2004; Kayaoğlu, 1999; Mağden ve Avcı, 1999; Metin ve Çakmak-Güleç, 1999; Metin, Güleç ve Şahin, 2009; Orel, Zerey ve Töret, 2004; Şahbaz ve Kalay, 2010). Öğretmenlerde görülen olumsuz tutumun esas sebebinin bilinmeze gösterilen tepki olduğunu göz önüne alacak olursak yeterli düzeyde bilgi donanımının sağlanması

tutumların değişmesinde önemli katkı sağlayacaktır. Öğretmen yetiştirme programları içinde bu konuları ele alan derslerin konulması ya da var olan derslerin sürelerinin artırılması gerekmektedir. Mevcut öğretmen yetiştirme programlarına baktığımızda özel eğitim derslerinin zorunlu olduğu ancak ders saati olarak çok yetersiz olduğu görülmektedir. Kaynaştırma dersleri ise ya programda yoktur ya da seçmeli ders olarak yer almaktadır. Oysaki araştırmalar hizmet öncesi bilgilendirme çalışmalarının öğretmen adaylarının daha olumlu tutum geliştirebilmeleri üzerinde etkili olduğunu göstermektedir (Mağden ve Avcı, 1999; Metin, Güleç ve Şahin, 2009; Orel, Zerey ve Töret, 2004; Şahbaz ve Kalay, 2010). Bruns ve Mogharberran (2009). Okul öncesi öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin ihtiyaçlarını; öğrenciler arasındaki etkileşimi artırmaya yönelik uygun strateji ve müdahale tekniklerini bilmeleri, bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirmeleri ve değerlendirmeleri, olumlu davranış öğretimi için davranış stratejilerini geliştirmelerini ve bunlarla birlikte etkili sınıf yönetimi becerilerine sahip olmaları gerektiği, şeklinde sıralamışlardır.

Öğretmenlerin bilgi düzeyini artırma sürecinde, onlarda kaygı ve endişelerin artmasına sebep olacak durumları ortadan kaldırmak amacıyla aşağıda sunulan konulara ağırlık vermek yararlı olabilir:

- Çocukların gelişimsel düzeylerine ya da hazır bulunuşluk düzeylerine göre bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme ve değerlendirme
- Çocuklar arasındaki etkileşimi artırmaya yönelik uygun strateji ve müdahale teknikleri
- Problem davranışlarla baş etme becerileri
- Sınıftaki bütün çocukları öğretim etkinliklerine katabilme
- Sınıf ortamını özel gereksinimli çocuğun da ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenleme
- Özel gereksinimli çocukların aileleri ile işbirliği ve rehberlik yapabilme (Avramidis ve diğ., 2000; Avramidis ve Norwich, 2002; Burns ve Mogharberran, 2009; Gök ve Erbaş, 2011; Kargın, 2004; Özaydın ve Çolak, 2011; Temel, 2000; Uşun, 2003).

Bilgilendirme çalışmalarında olumlu tutumu artırma

Hizmet öncesi ve hizmet içi çalışmalarla bilgilendirme tek başına öğretmen tutumlarını olumlu yönde gelişmesine yetmeyebilir, tutumların bilişsel duyuşsal ve davranışsal öğeleri üzerinde değişiklik oluşturabilmek gerekir. Kaynaştırma sınıflarında gerekli olan beceri ve deneyimleri kazanabilmeleri için teorik bilgilendirme çalışmalarının yanı sıra uygulama çalışmalarına da yer verilmelidir. Uygulamalar mutlaka özel gereksinimli bireylerle iletişim kurma ve eğitim

verme deneyimlerini içermelidir, aynı zamanda danışman desteği de sağlanmalıdır. Ayrıca problem davranışları çözme, sosyal etkileşimi artırma stratejileri vb. konularda vaka tartışmaları yapmak öğretmenlerde ya da adaylarda deneyim ve donanımla birlikte olumlu tutumun artmasına yardımcı olabilir (Gök ve Erbaş, 2011; Özaydın ve Çolak, 2011; Şahbaz ve Kalay, 2010; Temel, 2000).

Kaynaştırma sınıfı öğretmeni ve özel eğitimci arasında işbirliği

Kaynaştırma uygulamalarında normal eğitim ve özel eğitim personelinin işbirliği, özel gereksinimli çocuğun kaynaştırma programına yerleştirilmesi kararından başlayarak devam eden sürekli bir iletişim olmalı ve çocuk kaynaştırma uygulamasına katıldıktan sonra da sürdürülmelidir.

Kaynaştırma sınıfının eğitim programının hazırlanmasında normal sınıf ve özel eğitim öğretmenleri çocukların gereksinimlerini karşılamak, etkin öğrenimi planlamak ve sunmak için işbirliği içinde olmalı; programlar normal çocuklar ve özel gereksinimli çocuğun ihtiyacını karşılayacak şekilde hazırlanmalıdır. Bu ancak özel eğitimin normal eğitimin bir parçası olduğu durumlarda ve eğitimciler arasında işbirliği ile mümkün olabilir.

İşbirliği sürecinde özellikle iletişim ve sorun çözmeye önem verilmelidir. Özel eğitimci, özel gereksinimli çocukla diğer çocuklar arasında iletişim kurulabilmesi için öğretmenin uygulayacağı müdahale ve rehberlik yöntemleri, problem durumlarında hangi çözümleyici yaklaşımların izleneceği konusunda normal sınıf öğretmenine danışma desteği vermelidir (Metin, 2012).

Kaynaştırma sınıfı öğretmeni sık sık yardıma ve desteğe ihtiyaç duyabilir, güçlüklerle baş etme zorluğunu yaşamak yerine, özel eğitimcilerden, okul idaresinden, deneyimli diğer sınıf öğretmenlerinden gerekirse ailelerden destek alabilmelidir.

Genel olarak yapılması gerekenler

- Destek (gezici öğretmen, destek oda vb.) hizmetlerinin sağlanması
- Aileler, yöneticiler ve okuldaki diğer personelin bilgilendirilmesi
- Özel gereksinimli ve normal gelişen çocukların kaynaştırma için uygulama öncesi hazırlanması
- Özel gereksinimli çocuğun ailesinin kaynaştırma uygulaması için hazırlanması ve süreçte işbirliği ve rehberlik çalışmalarının yapılması
- Sınıf mevcudunun azaltılması

- Eğitim programını düzenleyebilmek ve diğer hazırlıklar için öğretmene zaman verilmesi
- Öğretmenin ihtiyacı olan kaynaklara (materyal, kitap, danışman vb.) erişim imkânı sağlanması
- Öğretmenin motivasyonunun artırılması için başarıları ve özverili çalışmalarının çeşitli yollarla ödüllendirilmesi (Doğaroğlu ve Dümenci, 2015; Gök ve Erbaş, 2011; Metin ve Çakmak-Güleç, 1999; Özaydın ve Çolak, 2011).

KAYNAKÇA

- Antonak, R., & Larrive, B.(1995). Psychometric analysis and revision of opinions relative to mainstreaming scale. *Exceptional Children*, 62(2), 139-142.
- Avramidis, E., Bayliss, P., & Burden, R. (2000) Student teacher' attitudes towards the inclusion of children with special educational needs in the ordinary school. *Teacher And Teacher Education*, 16(3), 277-293.
- Avramidis, E., & Norwich, B. (2002). Teacher'attitudes towards the review of literatüre. *European journal of Special Needs Education*, 17(2), 129-147.
- Baykoç- Dönmez, N., Aslan, N., & Avcı, N. (1997). *İlk ve orta öğretim kurumu öğretmenlerinin engellilere ve kaynaştırmaya ilişkin bilgi ve görüşleri*. 4. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulmuş bildiri. Eskişehir.
- Babaoğlu, E., & Yılmaz, Ş. (2010). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimindeki yeri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18 (2) 345-354.
- Bruns, A. D., & Mogharberran, C. C. (2009). The gap between beliefs and practices: Early childhood practitioners' perceptions about inclusion. *Journal of Research in Childhood Education*, 21(3), 229-241.
- Buysse, V., Skinner, D., & Grant, S. (2001). Toward a definition of quality of inclusion: perspectives parents and practitioners. *Journal of Early Intervention*, 24(2), 146-161.
- Çulhaoğlu İmrak, H. (2009) Okul öncesi dönemde kaynaştırma eğitimine ilişkin öğretmen ve ebeveyn tutumları ile kaynaştırma eğitimi uygulanan sınıflarda akran ilişkilerinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Okul öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Adana.
- Doğaroğlu,T., & Dümenci, S. (2015). Sınıflarında Kaynaştırma Öğrencisi Bulunan Okul Öncesi Öğretmenlerin Kaynaştırma Eğitimi ve Erken Müdahale Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2, (Özel Sayı), 460-473.
- Gök, G., & Erbaş, D. (2011). Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüş ve önerileri, *INT-JESCE*, 3(1), 66-87.
- Gözün, Ö., & Yıkılmış, A. (2004). Öğretmen adaylarının kaynaştırma konusunda bilgilendirilmelerinin kaynaştırmaya yönelik tutumlarının değişimindeki etkililiği. *A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 65-77.
- Güven, Y., & Önder,A. (1995). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki yönetici ve öğretmenlerin özel eğitim gerektiren çocukların kaynaştırılması hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. II. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde sunulmuş bildiri. (özet kitabı) , Ankara.

- Hastings, R. P., & Oakford, S. (2003). Student teacher's attitudes towards the inclusion of children with special needs. *Educational Psychology*, 23(1) 87-94.
- Higgins, D.H. & Ruble, D. (1985). *Social cognition and social development a sociocultural perspective*. Ed: Hartup, W., Cambridge University Press. USA
- Kargın, T., Acarlar, F., & Sucuoğlu, B. (2003). Öğretmen, yönetici ve anne-babaların kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 4(02), 055-076.
- Kargın, T. (2004). Kaynaştırma: Tanımı, gelişimi ve ilkeleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel eğitim Dergisi*, 5(2), 1-13.
- Kayaoğlu, H. (1999). Bilgilendirme programının normal sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma ortamındaki işitme özel gereksinimli çocuklara yönelik tutumlarına etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Mağden D., & Avcı, N. (1999). Öğretmen adaylarının özürlü öğrencilerin kaynaştırılmasına ilişkin görüşleri. IV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri. Eskişehir.
- Metin, N. (1997). *Anaokuluna devam eden 4-6 yaş grubundaki çocukların anne- babalarının normal ve özürlü çocukların kaynaştırıldığı programlar hakkındaki düşüncelerinin incelenmesi*. 5. Mithat Enç Özel Eğitim Günleri Bildiriler Kitabı, Ankara.
- Metin, N. ve Çakmak-Güleç, H. (1999). İlköğretim Okullarındaki Eğitimcilerin Özürlü Çocuklarla Normal Çocukların Kaynaştırıldığı Programlar Hakkındaki Düşüncelerinin İncelenmesi, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 59-73.
- Metin, N. (2000a). Attitudes of Educators Toward Integration. *Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 161-232.
- Metin, N. (2000b). Position of nonhandicapped children inregrated classroom: Interaction and influences, *Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 227- 232.
- Metin, N. Güleç, H., & Şahin, Ş. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin zihinsel engelli çocukların kaynaştırılmasına yönelik almış oldukları hizmet içi eğitim sonrasında yeterliliklerinin belirlenmesi. 1.International Congress of Educational Research, Bildiriler kitabı, 1-3.5.2009. Çanakkale.
- Metin, N. (2012). Özel gereksinimli çocukların kaynaştırılması N. Metin (Ed.) *Özel Gereksinimli Çocuklar* içinde, Ankara: Maya Akademi Yayınları
- Minke, K.M., Bear, G.G., Deemer, S.A., & Griffin, S.M. (1996). Teachers' experiences with inclusive classroom : Implications for special education reform. *The Journal of Special Education*, 30(2), 152-186.
- Odom, S.L. (2000). Preschool inclusion: What we know and where we go from here. *Topic in Early Childhood Special Education*, 20,20-27.
- Orel, A., Zerey, Z., & Töret, G. (2004). Sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırmaya yönelik tutumlarının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(1), 23-33.
- Özaydın, L. ve Çolak, A. (2011). Okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ve "okul öncesi eğitimde kaynaştırma eğitimi hizmet içi eğitim programı'na ilişkin görüşleri. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1) 189-226.

- Pik, R. (1986) Confrontation situations and teacher support system, Cohen A. And Cohen, L. (Edit.) *Special educational Needs in the Ordinary School.P.C.P Education series*. Virginia.
- Sargin, N. & Sünbül, M. (2002). *Okul öncesi dönemde kaynaştırma eğitimine ilişkin öğretmen tutumları: Konya ili örneği*. XI. Eğitim Bilimleri Kongresi 23-26 Ekim 2002, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.
- Soodak, L., Podell, D., & Lehman, I. (1998). Teacher, student and school attributes as predictors of teachers' responses to inclusion. *Journal of Special Education*, 31(4), 480-497.
- Strain, P. S., & Kerr, M.M. (1981). *Mainstreaming of children in schools, research and programmatic issues*. Academic Press, New York.
- Sucuoğlu, B., Bakkaloğlu, H., İşcen Karasu, F. Demir, S. & Akalın, S. (2014). Preschool Teachers' Knowledge Levels about Inclusion. *Educational Sciences: Theory and Practice* 14(4), 1477-1483
- Sünbül, M. & Sargin, N. (2002) *Okul öncesi dönemde kaynaştırma eğitimine ilişkin öğretmen tutumlarının (çeşitli değişkenler açısından) incelenmesi*. 12. Ulusal Özel eğitim Kongresi, Bildiriler Kitabı içinde (225-243) Ankara.
- Şahbaz, Ü., & Kalay, G. (2010). Okul öncesi eğitimi öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 116-135.
- Temel, F. (2000). Okul öncesi eğitimcilerinin engellilerin kaynaştırılmasına ilişkin görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 148-155.
- Uşun, S. (2003) Okul Öncesi Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitim Gereksinimlerinin Belirlenmesi, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 23(2),125-138.
- Uysal, A. (2004). Kaynaştırma Uygulaması Yapan Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüşleri.13. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Özel Eğitimden Yansımalar*. Kök Yayıncılık, 121-134. Ankara.
- Varlıer, G., & Vuran, S. (2006). Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin kaynaştırmaya ilişkin görüşleri. *Educational Sciences. Theory & Practice*, 6, 578-585.
- Vaughn, J., Schumm, J., Jallad, B., Slusher, J., & Saumell, L. (1996). Teachers' views of inclusion. *Learning Disabilities Research and Practice*, 11, 96-106.
- Villa, R.A., Thousand, J.S., Meyers, H., & Nevin A. (1996). Teacher and administrator perceptions of the heterogeneous education. *Exceptional Children*, 63(1), 29-45.
- Yavuz, C. (2005). Okul öncesi eğitimde kaynaştırma eğitimi uygulamalarının değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.